fieret, non condensaretur aer, qui esset extra ignem, ut est evidens. Fatemur Arriagam cit. num. 209. nisi hanc difficultatem effugere, verùm nec propriis verbis, nec patrocinio Advocati suffultus aufugere potest, nam semper argumentum urget, in ea enim opinione rarefactio fit per ingressum corpusculorum in unum corpus, & per egressum ab alio fit condensatio; sed nequeunt corpuscula flammam v.g. ingredi, quin ab alio exeant corpore, v.g. aere circumflante, ergo etiam in ea sententia rarefactio, & condensatio sunt connexa; Et quidem parum refert, quod corpuscula illa egrediantur ex partibus interioribus aeris, vel exterioribus, nam sive hinc, sive illinc desumantur, minorem occupat locum aer circumflans, quam antea; & consequenter factus est densior in ea opinione. Dices minorem occupare locum, quam anteà, non quia densior fit factus, sed quia paulò minor quàm anteà, ut ait Arriaga, & quia partes interiores sunt uniræ, & continuatæ adinvicem, ut prius, non est densior, sed in eadem raritate relinquitur. Contrà, quia parum referre videtur ad minoritatem, quam causat condensatio in corporibus, quod fiat per ablationem partium interarum, non externarum, & ad majoritatem, quam causat rarefactio, quod fiat per additionem ad partes internas, dummodò corpus per talem additionem vel detractionem factum fit majus, vel minus, & occupet majorem, vel minorem locum; & ratio est, quia præcipuus rarefactionis effectus est ampliare corpus ad majorem locum, quam anteà, sicut condensationis ad minorem coarctare, sed hic effectus habetur in corporibus undequaque fiat additio, vel detractio corpusculorum; ergo talis occupatio majoris, vel minoris loci verè erit effectus rarefactionis, & condensationis.

Conf. quia juxta hanc opinionem rarefactio est quædam auctio, quia fit per additionem partium substantialium corpori rarefacto, & è contra condensatio est quædam diminutio, quia fit per detractionem partium substantialium rei condensatæ, & parum refert, quod hæ sint interiores, vel exteriores; sed auctio, & diminutio sunt mutationes naturaliter necessariò connexæ; ergo etiam rarefactio, & condensatio in hac opinione.

Secunda difficultas, quæ tollitur in sententia Arriagæ erat, quia in eassignatur facilè ratio à priori, cur non possit naturaliter dari vacuum, quæ in aliis sententiis assignari nequit, est autem quia corpora quanta sunt impenetrabilia naturaliter, & quod universum est plenum illis. Ad hoc negavimus supra num. 16. hanc esse rationem à priori repugnantiæ vacui, quia talis assignari ne juit, idque solum pendere ab extrinseco Dei decreto dicimus, quo statuit creare mundum corporibus plenum, & ita illud unitum, & contiguum conservare; non est autem illa ratio à priori, quia quis dicere posset è contra repugnare corporum penetrationem ob impossibilitatem vacui, cum non sit magis evidens repugnantia unius, quam alterius, tum quia dicere non dari vacuum, quia universum est corporum plenum, quæ sunt impenetrabilia; est manifesta petitio principii, quia id est, quod quæritur, cur Deus corporibus replevit hoc totum spatium infrà Cœlum, & nihil vacui interjectum reliquerit, unde concludimus hoc omninò debere reduci in extrinsecum Dei decretum.

Respondet Pontius num. 95. nos iterum subsannando falsum esse quod illa non sit optima ratio à priori, cur non possit dari vacuum de facto, si totum universum sit plenum corporibus quantis, & non possit fieri condensatio absque interpositis corpusculis; nam posito hoc est evidens non posse sequi vacuum, & hoc ipsum esse causam optimam, cur non possit sequi. Antequam hujus responsionis nullitatem ostendamus, placet advertere pulcherrimam phrasim respondentis, ut Lector judicet, an nos quo plura dicimus, ego magis peritiam nostram prodamus, ut ipse per ironiam dicit, an potiùs ipse, ait falsum esse, quod non sit optima ratio à priori, cur non *possit dari de facto* vacuum, est ne apta phrasis hæc, vel potius repugnantia in adjecto? quando quærimus, an possit dari vacuum; excludimus factum, & quærimus de sola possibilitate; quando quærimus, an de facto detur vacuum, supponimus possibilitatem, & quærimus factum, malè ergo componitur factum cum possibili, quamvis enim factum possibile supponat, & ab actu ad potentiam teneat consequentia, currit, ergo currere potest, non tamen è contrà, potest currere, ergo currit; vide quot ineptias respondens incurrit, quotiescumque nos subsannare prætendit; dicimus itaque non sufficere, quod dicat illam esse rationem à priori, sed hoc esse probandum, & replicamus, quod sicut ipse ait vacuum repugnare ob impossibilitatem penetrationis corporum, tanquam per rationem à priori, ita nos è contra dicemus penetrationem dimensionum repugnare ob impossibilitatem vacui, cum unum non sit evidentius alio.

Ad 2. ait num. 96. quod mihi ridiculum apparet, respondeo verum esse à decreto Dei ortum, quod totum universum sit plenum materia quanta; sed hoc non tollit quin præter decretum Dei sit quærenda alia ratio, ob quam non detur vacuum: nam sicut quamvis non esset Sol, nisi esset decretum Dei de ipso formando: tamen alia causa assignari potest; & debet caloris diurni præter decretum Dei: & absurdè satis, si quis quæreret quare calescit de die, responderet; quia Deus id decreverit, quandoquidem possit assignari, quod Sol sit applicatus: ita in proposito. Cavillationes quærit respondens, ut nos ridiculos faciat, vel argumentum nostrum non intellexit: nos dicimus, quod si quæratur, cur de facto non detur vacuum: & respondeatur quia Deus facit hoc universum corporibus impenetrabilibus plenum, ineptè respondetur, & manifesta petitio principii committitur, quia id est quod quæritur, cur Deus totum hoc spatium corporibus repleverit, & nihil vacui interjectum reliquerit, undè tandem ad extrinsecum Dei decretum recurrere debemus; & hoc ingenuè est intentum secundi illius nostri argumenti, per quod patet paritatem de Sole assumptam à respondente ad rem non esse, qui si in alio sensu longè diverso argumentum intellexit, fortè potest ex parte excusari (ut mitius cum eo agamus, quam ipse nobiscum) quia nonnullus error sensum immutans irreperat in illo paragrapho nostro ex Amanuensis incuria, vel Tipographi.

QUÆSTIO III.

An per rarefactionem acquiratur nova quantitas, & deperdatur per condensationem.

19 CEnsent quamplures rarefactionem fieri per acquisitionem novæ quantitatis, condensationem è contra per deperditionem, sed non eodem modo explicant, dicunt enim aliqui in rarefactione totaliter produci novam quantitatem majorem, corrupta totaliter præcedente, in condensatione verò corrumpi totaliter majorem, & acquiri novam minorem, ita Gotfred. quol. 11. q. 3. Marsil. 4. qu. 9. art. 2. Hispal. 2. ad 18. Pomponatius lib. 2. de Augmen. cap. 10. quem dicendi modum tuetur ut probabilem Aversa quæst. 38. sect. 4. supponendo tamen, quod quantitas non sit immediatum subjectum aliorum accidentium, sed alia quædam potentia de genere qualitatis, ut ipse jam asseruerat qu. 21. sect. 6. Alii verò magis communiter, & magis probabiliter dicunt in rarefactionem acquiri tanto novam partem quantitatis; & hanc addi priori, atque ita fieri, ut res, quæ rarefcit, majorem occupet locum, quam antea, in condensatione verò partem aliquam tantùm quantitatis deperdi aliqua permanente, ita Cajet. 3. p. q. 77. ar. 5. Tolet. 4. Physic. q. 18. & ex nostratibus quamplures Faber. in Philosoph. naturali Theor. 44. & 4. disp. 10. Camerar. p. 2. disp. phil. q. 29. Roccus 4. Physf. q. 10. Birag. 1. de Gen. qu. 16. Basfol. 4. d. 12. q. 3. & ut probabilem tuetur Tatar. 4. Physf. qu. de vacuo dub. 3. pro qua etiam ab omnibus ferè citatur Doct. 4. d. 12. q. 4. ubi hanc opinionem appellat communem, qua de causa Scotistæ quamplures eam amplectuntur, ut de mente illius, & Camer. citat eundem 1. Physic. q. 3.

20 Dicendum tamen est, non produci novam quantitatem in rarefactione, nec in condensatione corrumpi, neque totaliter, neque partialiter quocunque modo id asseratur. Est ferè communis his temporibus, Socin. 8. Metaphyc qu. 17. & 27. Soto in prædic. quant. Fonsec. 1. Metaph. c. 13. qu. 1. sect. 4. Conimbr. 1. de Gener. c. 5. qu. 27. Complet. ibid. disp. 7. qu. 2. Jo. de S. Thom. qu. 7. art. 1. Ruvius 1. de Gen. tr. de rarefact. qu. 1. Hurt. disp. 4. sect. 2. Aref. disp. 4. qu. 36. sect. 3. Morif. disp. 3. dub. 7. & alii passim; & quidem quoad primam partem, quod quantitas nec acquiratur, aut deperdatur totaliter in his mutationibus ex professo defendit Doctor loc. cit. contra Gotfr. imò ad hoc probandum omnes ejus utuntur rationibus; sed tenet etiam quoad alteram partem, si bene legatur, nam §. *Quantum ad ipsam opinionem* ait, quod eædem difficultates premunt utramque opinionem asserentem in rarefactione produci, & condensatione corrumpi quantitatem, sive secundùm totum, seu secundùm partem, ut posteà constabit probando conclusionem, hoc idem repetit §. *Quantum ad secundam conclusionem ipsius opinionis*, & rursus §. *Ad quæst.* versic. *sed de rarefactione transmutatione*, & respondens ad rationes, quas pro opinione Gotfredi formaverat, primam dumtaxat solvit, quia contra argumentationem quoque militabat, non verò secundam, quæ tamen mirabiliter convincit secundum dicendi modum jam relatum de acquisitione quantitatis, ac deperditione, ut videbimus, & in fine tandem illius quæst. inquit Doctor, quod rarefactio, & condensatio secundùm accidens pertinet ad quantitatem, quod verum non esset, si per ipsas nova quantitas acquireretur, vel deperderetur aliquo ex prædictis modis; immeritò citatur Doctor pro opposita sententia, ut etiam ex Recentioribus hic adnotavit Aref. & immeritò Camer. citat Doctorem 3. Physic. qu. 3. quia ut sæpè diximus opus illud est Marsilii Inguen Nominalis, cujus originalia habentur in nostris bibliot. Bononiæ, & Neapoli.

Antequam conclusionem propositam probemus, ex concurrendum est Pontio, qui in append. apolog. num. 97. inquit, nos non bene colligere ex locis Scoti citatis, quod eam non tenuerit quoad quantitatem partialem, nam falsum est Scotum ibi dixisse, quod eædem difficultates militent contra utramque sententiam de quantitate nova, sive totali, sive partiali, neque enim id dicit ulla ratione, sed solum quod difficultas principalis quæstionis illius duodecimæ æquè militet contra utramque; quod quidem verum est, quia illa difficultas principalis est, quomodo possit agens naturale rarefaciens species concretas, producere absque subjecto novam quantitatem sive totalem, sive partialem ad hoc requisitam juxtà sententiam illam utramque, cum nullum sit subjectum quantitatis ullius in illis speciebus, ut supponit Doctor juxtà communiorem suo tempore sententiam. Certum autem est, quod non sit idem illam difficultatem, & cæteras militare contra ipsam, imò est evidens, quod cæteræ difficultates non militant contra utramque, nam difficultas illa, quam urget Sotus contra sententiam de quantitate totali nova, nimirum quod sequeretur non mansuras ullas qualitates ex qualitatibus concretis post rarefactionem, non militat contra quantitatem partialem, si illa tantum dicerotur produci in rarefactione specierum.

Quod etiam non responderit ad 2. rationem, quæ urgeri posset contra sententiam de qualitate partiali, non probat cum ulla apparentia, quod existimaverit non acquiri quantitatem talem partiam,

lem, nam familiare est Scoto aliquas difficultates proponere contra sententiam suam propriam, & eas insolutas relinquere sub illis ipsis verbis, quibus utitur hic *responsionem quere*. Deindè quod dicit Doct. in fine quæstionis, §. *ad tertium*, non solum non favet Marsilio, sed potiùs est directè contra ipsum, unde ille ipse locus adduci solet à Scotistis in favorem sententiæ afferentis quantitatem novam aliquam in rarefactione acquiri, ut notatur in margine in editione Cavelli, nam dum Scotus ibi dicit, quod rarefactio, & condensatio ipsectet per accidens ad quantitatem, hoc ipso offendit, quod in rarefactione acquiritur aliquo modo quantitas, & in condensatione deperditur, neque enim aliàs per se, aut per accidens darentur ad quantitatem istæ actiones tanquam ad terminum; unde tandem concludit more suo, nos non intellexisse Scotum.

Veremur tamen à contrario sensu id esse intelligendum, ut mox constabit, verum est Doctor. loc. cit. dicere, quod eadem difficultas illa principalis nempè producendi quantitatem sine subjecto, militat contra utramque sententiam; cæterum quia omnes aliæ difficultates, quæ contra utramque opinionem promoveri solent, ex illa principali deducuntur, velut lineæ à centro, omnes enim, & singulæ illuc collimant, ut mox patebit, quod quantitas tota, vel pars ejus producatur ab agente naturali sine subjecto, vel una pars compenetrabitur cum alia, ideò quando Scotus dixit eandem illam difficultatem principalem utramque urgere opinionem, clarè indicavit militare quoque alias, indè consequentes, unde si Pontius benè considerasset energiam difficultatis illius principalis, & quæ aliæ cum ea sint connexæ, non dixisset quod cæteræ difficultates non militent contra opinionem de nova quantitate partiali; neque asseruisset hoc esse evidens, nam probando conclusionem, nos demonstravimus evidens esse oppositum nempè cæteras difficultates ex illa principali pendentes contra utramque militare sententiam, imò infrà nu. 24. ostendimus illam quoque rationem, quam ipse ait militare solùm contra sententiam de quantitate totali nova, contra utramque urgere; si ergo volebat esse evidens, & certum, quod cæteræ difficultates non militent contra utramque sententiam debebat occurrere rationibus nostris, quatenus illas promovemus indifferenter contrà utramque opinionem, & ostendere, quod non procedant contra opinionem de nova quantitate partiali, sed solùm totali, quod cum non faciat, evidens est ipsum nec Scotum intellexisse, neque illarum rationum energiam, ac verum esse, quod sæpiùs de eo diximus, esse ejus genii, ut multa dicat, sed pauca probet.

Ratio autem, cur Doctor secundum argumentum pro opin. Gotfredi insolutum reliquerit, non est penitus voluntaria, ut Pontius velle videtur, sed ea est, quam Tatar. in ea quæstione insinuat, dum inquit: Ad istam rationem dicit Doctor, solutionem quære, quasi dicat, quod argumentum ex parte Gotfredi est satis forte contra illos, qui dicunt, quod per rarefactionem acquiritur quantitas, & tamen præcedens non corrumpitur, quia tunc oporteret, quod concederent penetrationem dimensionum, eam igitur rationem insolutam reliquit data opera, quia ut dicebamus, mirabiliter convincit opinionem de quantitate partiali, in quam non propendebat. Quod tandem ait, locum pro nostra conclusione citatum ex Doct. in fine illius quæstion. nobis non favere, sed sententiæ afferenti quantitatem novam aliquam in rarefactione acquiri, est immeritò, & prorsus voluntariè dictum; quia Auctores illius opinionis præcendunt novam quantitatem partialem secundum ipsos per rarefactionem acquisitam esse terminum per se, & non per accidens illius transmutationis, alioquin quæsito non responderet; dum enim hic quæritur, quid per rarefactionem acquiratur, & quid per condensationem deperdatur, non quæritur de termino per accidens, vel concomitanti, sed de termino primo, & per se, à quo tantum specificatur motus, & mutatio; ut de ex hoc potissimum loco deducit Aretinus de mente Doctoris 4. d. 12. qu. 4. art. 3. in fine rarefactionem non esse per se motum ad quantitatem, quicquid Pontius in oppositum cociteet; quo autem sensu sit ad quantitatem per accidens patebit ex dicendis infrà quæstione quinta.

21 Primò itaque prob. conclusio ratione secunda, quam affert pro Gotfredo, & non solvit, est enim præcipuum fundamentum hujus conclusionis, & quamvis à Doctore ibi afferatur ad probandum non acquiri novam quantitatem secundum partem, ut faceret pro Gotfredo, si tamen benè perpendatur, convincit, nec etiam acquiri secundum totum; supponendo itaque quod in rarefactione nulla est aggeneratio substantialis, sicut est in augmentatione, nam in raritate totum, quod præfuit, est rarius secundum easdem partes, quas habuit; ideoque si esset nova partialis substantia, non posset rarius formaliter dici secundùm omnes partes, sic arguitur ex Doctore, pars illa quantitatis, quæ de novo acquiritur, vel producitur in tota materia jam præcedente, vel in parte materiæ, non in tota materia, tum quia eadem materia afficeretur duplici quantitate; tum quia ambæ illi quantitates non adhuc facerent materiam extensiorem, quia se penetrarent; non etiam in sola parte, quia pars illa materiæ, vel prius habuit quantitatem, vel non; si prius habebat, & adhuc illam retinet cum posteriori, sequitur idem absurdum, si non habuit, sequitur dari aliquam materiam sine quantitate, quod non est minus absurdum in Philos. neque dici potest, quod aliqua pars prioris quantitatis se retrahat in alias materiæ partes, quia inde idem sequeretur absurdum de duplici quantitate in eadem materia, & rursus accidens migraret de subjecto in subjectum. Hæc autem ratio, ut dicebamus, pariter quoque convincit, quod non producatur totaliter nova quantitas major, hæc enim subjectari nequit in materia præcedenti adæquatè, cum illam excedat secundùm aliquam partem, quare secundum partem excedentem aut manebit sine subjecto, aut compenetrabitur cum aliqua alia parte quantitatis, & sequuntur absurda, quæ prius. Idem argumentum pro condensatione quoque deduci potest, nam si aliqua pars quantitatis deperditur per ea, tunc illa portio materiæ, quæ illi subsitabat, vel sine quantitate remanebit, vel informari incipiet à quantitate remanente, & tunc idem numero accidens erit in pluribus subjectis, vel migrabit ab una parte materiæ ad aliam, relinquendo illam priorem nudam, & servata proportione, sic argui potest, si tota quantitas perire dicatur, & alia minor induci, quia partes materiæ excederent partes quantitatis, quare admitti deberet vel aliqua portio materiæ sine quantitate vel quod eadem pars quantitatis informet duas partes materiæ, & sic idem numero accidens sit in duobus subjectis adæquatis.

22 Ad hoc argumentum prout militat contra partialem acquisitionem, aut deperditionem quantitatis, conantur respondere Scotistæ eam tuentes; Bassolius cit. art. 1. in sol. ad 2. negat sequi in eo casu idem subjectum informari duplici quantitate, informatur enim una, quæ est major, quam prius, quia nova adveniens efficit cum priori unam quantitatem totalem majorem, sic à pari cum charitas augetur in anima, non ob id anima dicitur informari duabus charitatibus; sic etiam respondet Birag. cit. inquit enim quod quantitas adveniens est homogenea, & ideò conjuncta cum præcedente constituit unam quantitatem. Cæterum sic respondentes non videntur vim argumenti percipere, licet enim quantitas adveniens sic homogenea, & unum cum priori constituat unitate integritatis, adhuc tamen est realiter distincta à priori, & distinctum petit subjectum, sicut una aqua alteri superinfusa utique constituit unam aquam cum ea unitate integritatis, sed quia est realiter ab ea distincta; locum quoq; distinctum postulat, & sicut hæc aqua illi addita non poliunt poni in eodem loco sine penetratione unius cum alia, ita quoque dicendum est de quantitate posteriori addita priori, quod nequeunt informare idem subjectum sine penetratione, & in hoc consistit vis argumenti, non autem in eo, quod sit una, vel duplex quantitas; exemplum vero de charitate à Basfol. adductum est prorsus abs re, quia ibi subjectum est indivisibile, & charitas augetur in anima intensivè, non extensivè, unde ejus auctio, cum sit intensio, attenditur penes idem subjectum, at auctio quantitatis, cum sit extensio, attenditur penes aliam, & aliam partem subjecti. Tat. cit. valdè perplexè loquitur, tandem sistit in hoc, quod quantitas præcedens rarefactionem inhæret post rarefactionem ipsi toti, sicut prius, sed cum illa acquisita est una nova magnitudo, quæ duæ sufficiunt determinare simul subjectum tantum, & neutra illarum se sola sufficeret sic denominare subjectum. At neque Tat. vult vim argumenti percipere, utique verum est, quod quantitas præcedens non sufficit sine nova adveniente denominare subjectum tantum, & quantitatem præcedentem adhuc inhærere post rarefactionem ipsi toti, sed difficultas est de subjecto, cui insidet quantitas adveniens, nam si est idem totum, vel aliqua pars, cum ante rarefactionem nulla pars ejus esset sine quantitate, tunc duæ quantitates erunt in eodem subjecto. Faber theor. cit. inquit, quod in rarefactione propter præviam alterationem corpus fit subtilius, & extenditur, & consequenter potest esse quantum priori quantitate, & posteriori simul, nec per hoc datur penetratio dimensionum, quia ante rarefactionem corpus illud non erat quantum tanta quantitate, quanta in posteriori. Hic vir percepit vim argumenti, sed non videmus, quomodo neget sequi penetrationem ex hoc, quia ante rarefactionem corpus non erat quantum tanta quantitate, quanta in posteriori, imò quia corpus non erat quantum ante rarefactionem tanta quantitate, quanta est in posteriori, ideò datur penetratio dimensionum, quia eadem materiæ pars cum quantitate præcedenti suscipit aliam novam, cum per alterationem præviam non producatur nova pars materiæ, quæ sit subjectum novæ quantitatis.

23 Respondent alii argumentum supponere, quod nova quantitas addatur prioti, vel per superpositionem, itaut adæquatè se penetrent in eadem parte materiæ, vel per juxta positionem, itaut quantitas adveniens per se subsistat sine subjecto, hæc autem suppositio est falsa, quia neutro modo pars quantitatis novæ additur priori, sed additur per quamdam veluti mixtionem, & confusionem cum partibus quantitatis præcedentis, ita quod fieri nullatenus queat distributio illa partium quantitatis novæ, & veteris in argumento facta, nam nulla pars materiæ assignari potest, quæ non utramque possideat quantitatem. Sed velint, nolint, altero illorum modorum fieri debet additio novæ quantitatis, & frustrà recurrunt ad illam permixtionem, & confusionem, ut magis rem confundant, vel enim quantitas nova continuatur veteri per totum subjectum absque ulla interruptione, itaut nulla sit pars materiæ, quæ utramque non possideat quantitatem, & sic additio fiet veluti per superpositionem; vel neutra est alteri continuata per totum, sed quantitas præcedens se retrahit à quibusdam partibus materiæ, quas prius informabat, ut locum faciat subsequenti, & sic additio fiet per juxta positionem; si fiat primo modo, sequitur penetratio; si secundo modo, sequitur transimigratio quantitatis de subjecto in subjectum: Neque possibile est, ut illi fingunt, quantitatem novam ità confundi cum veteri, ut saltem à Deo discerni nequeat, quænam sit nova, quæ antiqua, & in qua parte subjecti hæc, & illa insideat, nam licèt sint homogeneæ, adhuc tamen sunt realiter distinctæ, ergo videret, an se conjunctim penetrarent per superpositionem, an potius essent in variis partibus materiæ per juxtapositionem, sicut à pari quantumcunque aqua misceatur alteri, & cum ea confundatur, semper Deus discernit unam ab alia, & locum unius à loco alterius. Camer. denique loc. cit. omnes istas agglomerat solutiones,

lutiones, sed præsertim in eo sistit, quod penetratio attenditur in ordine ad locum, non in ordine ad subjectum. Hoc tamen frivolum est, quia saltem duæ quantitates erunt in eodem subjecto, & consequenter eisdem correspondebunt partibus loci, & sic penetrabuntur.

24 Secundò, principaliter prob. supponendo communem opinionem, quod quantitas sit immediatum subjectum aliorum accidentium, quam ex professo docuimus disp. 3. Phys. q. 3. ar. 2. hoc supposito sic arguit Doctor, in toto corpore rarefacto, & extensiori eadem accidentia reperiuntur, quæ antea, totum enim vinum rarefactum est ejusdem caloris, saporis, &c. vel ergo ista accidentia sunt eadem prorsus numero in illa quantitate de novo genita, sive partiali, sive totali, vel eadem secundùm speciem dumtaxat de novo producta ad productionem novæ quantitatis; non primum, quia accidens migrare de subjecto in subjectum, & si quantitas statuitur immediatum subjectum accidentium, ad ejus interitum omnia interibunt, nec secundum, quia, ut arguit Doctor, impossibile est ageas rarefaciens inducere posse omnes illas qualitates, quas nequit virtualiter continere, at ignis rarefaciens vinum non continet partialiter qualitates illius mixti, rarefaciens aquam non continet humiditatem ejus, & si hoc vinum est dulce, & alterum amarum, idem ignis, vel Sol rarefaciens utramque non poterit in uno producere dulcedinem, & in altero amaritudinem, & calorem diverium, hanc rationem urget Faber. cit. contra opinionem Gotfredi non advertens æquè efficaciter contra suam procedere.

Tertiò, idem argumentum adhuc magis promovet Doctor ex mysterio Eucharistiæ, cum enim species rarefiunt, aut condensantur, si pator quantitas aboleatur cum omnibus accidentibus, & alia nova succedit cum novis accidentibus, vel Christus non erit sub his accidentibus, vel incipiet esse de novo sub illis absque consecratione, & idem absurdum sequitur, si non tota quantitas dicatur acquiri de novo, sed tantum aliqua pars additi: nam de hac parte de novo addita idem infertur absurdum, quod de tota quantitate inserebatur. Sed, & rursùs ad hanc opinionem, quocunque modo sustineatur, aliud sequitur absurdum non minoris momenti, quod cum virtute naturalis agentis possint species sacramentales condensari, & rarefieri, si nova producitur quantitas, & destruitur præcedens, cum hic quantitas reperiatur sine subjecto, agens naturale illam producet per creationem, & destruet per annihilationem, nam illam producet, & destruet independenter à subjecto; ita discurrit Scotus §. *Quantum ad 2. conclusionem*, & in 1. dist. quæst. 3. litt. SS.

25 Nonnullas evasiones ad hæc adducit Doct. quæ passim ab Auctoribus afferuntur, veluti Scoti responsiones pro tuenda opposita sententia, à qua ipsum stare arbitrantur; sed sicut temerè judicarunt de mente Doctoris, ita etiam & de evasionibus, quas affert ad hoc argumentum ex Eucharistia deductum, quandoquidem fixo pede illas reiicit: Si enim dicatur ad primum inconveniens, quod manet Christi Corpus, quamdiu manent accidentia, quæ nata essent afficere panem, si adesset, non autem præcisè, quamdiu hujusmodi accidentia manent eadem numero. Contra arguit Doctor, quia ista quantitas, quæ succedit quantitati præexistenti, non magis est eadem quantitati præexistenti, quam quæcunque alia in una alia Hostia non consecrata, imò minus est eadem, quia ista est incompossibilis illi in essendo, non sic illa, ergo non magis erit Corpus Christi sub ista nova quantitate, quia præsuit sub illa alia, quam erit sub quacunque alia quantitate; & si fugias ad successionem hujus quantitatis ad illam, adhuc instat Doct. sub nulla quantitate est Corpus Christi, nisi per conversionem, & consecrationem, sed per conversionem, & consecrationem non accipit esse, nisi sub ista quantitate, & illa est omninò alia, sicut quantitas alterius Hostiæ non consecratæ, ergo, &c.

Rursus si dicatur ad alterum absurdum non sequi, quia si tota quantitas producitur, non dicitur creari, quia non succedit nihilo, sed quantitati veteri præcedenti; si verò producitur tantum nova pars, adhuc majori ratione nequit dici creari, quia præsupponitur vetus, cui recens adjungitur. Utrumque occursum præcludit Doctor, prima solutio non valet, quia quando succedens est, tunc non est illud, cui succedit, ergo propter illud non variatur succedens in se, sicut si novus Mundus produceretur à Deo ex nihilo immediatè post hujus Orbis destructionem, ista successio non tollit creationem, si novus ille Mundus ex nihilo producitur; alteram quoque solutionem refellit sub litt. G. quia omninò impertinens est ad excludendam creationem, quod quantitas recens veteri conjungatur, quia non conjungitur illi, velut accidens suo subjecto, à quo educatur, sed velut una pars integralis alteri comparti per indivisibilia, quare concludit Doct. ibidem, quod tenendo hanc opinionem, quæ tunc temporis communis erat, quod in rarefactione producatur nova quantitas, melior modus evadendi propositam difficultatem est, quod solus Deus in tali casu producit quantitatem supplendo insufficientiam agentis naturalis: quam solutionem refert Aversa, ut Scoti genuinam; sed perperam, ea enim solum adducit ex hypothesi, quod teneatur ilia opinio communis, ut patet ex ipso contextu.

26 Quartò, tandem probatur opin. de totali productione, & destructione quantitatis in rarefactione, & condensatione nec etiam defendi posse in eo sensu, quo cogitavit Aversa; Tum quia potentia illa de genere qualitatis, quæ sit immediatum, & proximum subjectum cæterorum accidentium, etiam quantitatis ipsius, quam comminiscitur Aversa, est prorsus vana, & commentitia, ut ostendimus disp. 3. Phys. q. 2. ar. 2. Tum quia ea admissa nullum aliud evitatur absurdum, nisi quod ad destructionem quantitatis cætera accidentia perire opus non erit, nec agens naturale producendo novam quantitatem, eam creabit, quia adhuc aget dependenter è subjecto, ut his exceptis hic dicendi modus omnes adhuc incurrit difficultates, quas supra urgebamus, ut per singulas discurrenti constabit; tum quia quantitas in subjecto non corrumpitur per contrarium, quia contrarium non habet, undè vel ponitur ingenerabilis, & corruptibilis ab iis, qui eam materiæ perpetuò affigunt, vel ponitur interire ob defectum subjecti apud eos, qui eam affigunt composito, vel alicujus necessariò consequentis ad ipsam, ut notavit Doct. cit. sub lit. G. at in casu rarefactionis, & condensationis non deficit subjectum quantitatis, ergo nec ipsa deficit; Tum tandem, quia si in his mutationibus tota destruitur quantitas præcedens, & alia nova producitur, rarefactio fiet in instanti, quod est falsum, quia est motus continuus, & sequitur alterationem, quæ continuè efficitur. Sequela prob. quia si in tempore heret, jam quantitas nova esset compossibilis secundum aliquam partem cum quantitate antiqua secundum aliam partem, quod est contra ipsos, quia in sententia illorum tota quantitas præcedens est terminus à quo, & quantitas nova est terminus ad quem, at illi termini sunt omninò inter se incompossibiles secundum totum, & secundum partes, ut patet in terminis cujuscunque mutationis.

27 In oppos. obiic. Primò quia in rarefactione acquiritur nova extensio, ut patet ad sensum, & in condensatione deperditur, ergo & nova quantitas, quia extensio est ratio formalis quantitatis, vel saltem ejus passio. Tum 2. in rarefactione res quanta fit major, in condensatione minor, ergo variatur quantitas. Tum 3. si non maioraretur quantitas rarefactione, aer decem pedum diceretur æqualis aquæ unius pedis, imò eadem quantitas poneretus successivè in diversis speciebus, quia interdum esset pedalis, quandoque bipedalis per rarefactionem, hæ autem sunt differentiæ quantitatis. Tum 4. intensio qualitatis non fit sine additione qualitatis, ergo nec extensio quantitatis sine additione ejusdem. Tum 5. ratio occupandi locum est ipsa quantitas, ergo major extensio localis, qualis habetur per rarefactionem, non nisi à majori quantitate provenire potest, nam per locum topicum, sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, &c. Tum tandem, quia si major extensio non arguit majorem quantitatem, destruitur medium cognoscendi majus, & minus quantum, hæc enim discernere solemus ex majori, vel minori mole, & extensione.

Resp. ad 1. neg. conseq. cum ejus probatione, nam ut latè docuimus disp. 9. Physic. q. 1. & 2. Actualis extensio localis non est ratio formalis quantitatis, nec ejus propria passio, sed effectus, & actus passionis ejus ab ea separabilis spectans ad prædicamentum situs, ut constat de corpore Christi in Eucharistia, ubi habet suam quantitatem sine ulla extensione locali, ita notavit Doctor 4. dist. 10. quæst. 1. M. Ad 2. neg. assumptum, quod enim fit rarius planè recta ratione nequit dici fieri majus, alioquin ut inquit Aresius, rem rariorem, ut ceram, & oleum liceret pluris vendere, quam eandem densam, quod est falsum; fit ergo in rarefactione, & condensatione idem corpus magis, & minus extensum, non magis, & minus quantum, seu majus, & minus.

Ad 3. licet aer decem pedum nequeat dici æqualis aquæ unius pedis loquendo de æqualitate, quæ attenditur penes extensionem localem, & est passio prædicamenti situs, dici tamen potest æqualis loquendo de æqualitate, quæ attenditur penes multitudinem partium quantitatis, & materiæ, quia non sunt plures in uno, quàm in alio; hinc tamen non sequitur, ut in argumento deducebatur, eandem quantitatem transituram de specie in speciem, cum nempè ex pedali fit bipedalis, & è contra, quia, ut notat Tatar. cit. & consentit Morisi. pedale, & bipedale, bicubitum, & tricubitum non sunt propriè species quantitatis, sed situs, nam pedalitas propriè dicit tantam distantiam duarum partium in ordine ad locum, & ratione hujus dicuntur esse quantitatis species. Possunt tamen dici species quantitatis, prout significant tot, vel tot partes quantitatis in se præscindendo à loco, & situ, quo pacto quantitas pedalis in rarefactione non fit bipedalis.

Ad 4. neg. paritas, quia intensio qualitatis fit in eadem parte materiæ; nec repugnat eandem materiam simul pluribus partibus graduabilibus informari, at extensio quantitatis nequit fieri circa eandem materiæ partem per novam additionem quantitatis, quia de ratione quantitatis est impenetrabilitas, quare repugnat, ut in eadem parte materiæ sint duæ quantitates, quia penetrarentur, ex quo sequitur, quod si extensio fit secundùm novam quantitatem, necessariò deberet etiam fieri secundùm novam materiam, & sic non esset rarefactio, cum ergo videamus interdum idem corpus absque additione substantiæ magis extendi, debemus dicere hoc fieri solum per dilatationem earundem partium.

28 Ad 5. negatur assumptum, quia ut diximus disp. 9. Phys. cit. q. 1. art. 2. substantia corporea est ratio occupandi locum dimensivè, & divisibiliter; à quantitate verò solùm habet, quod occupet impenetrabiliter, & per exclusionem aliorum corporum ab eodem, quare potiùs hinc argui deberet, quod in rarefactione acquiratur nova substantia, dicimus itaque, substantiam corpoream esse rationem fundamentalem essendi in loco extenso, & divisibili; ubicationem, quæ est præsentia localis, esse rationem formalem, cur sit in tali loco; positionem tandem genere situs, quæ est actualis extensio per locum, esse rationem formalem, cur sit in tanto, & tanto loco. Dices corpori habenti plures partes materiæ, & quantitatis correspondet major, & amplior

amplior locus, quam habenti pauciores, unde corpori palmari correspondet extensio palmaris, & bipalmari bipalmaris, ergo extensio localis commensurari debet extensioni corporis in se, nec potest esse ratio essendi in toto loco, nisi dependenter ab ea. Resp. concedendo totum cæteris paribus, si nimirum partes corporis palmaris, & bipalmaris sint æquè dispositæ in ordine ad locum, puta æqualis denfitatis, vel raritatis, at negamus assumptum, si cætera non sint paria, nam corporibus debetur tantus, & tantus locus, non solùm quia habent tot, & tot partes, sed etiam quia habent illas sic, & sic dispositas in ordine ad locari, nam eædem partes in statu raritatis petunt ampliorem locum, in statu denfitatis angustiorem. Ad 6. ut dicebamus in Physic. loc. nuper cit. in fol. ad 1. ut moles, & extensio localis sint media idonea ad discernendam magnitudinem, & minoritatem corporum, comparari debent corpora in eodem statu, scilicet raritudinis, vel denfitatis, quod si in diverso statu comparentur, tunc non tam attendi debet extensio localis, quàm multitudo materiæ, & substantiæ reperta in utroque sub eadem dimensione, ut rectè judicemus inter utriusque magnitudinem, & sic si comparatio fiat inter aerem bipalmarem, & ferrum palmare, hoc absolutè dicendum est esse majus corpus illo, licèt illud sit magis extensum, unde quantitas vel accipi potest pro ipsa multitudine partium corporis, vel pro ipsa extensione locali, prima est proprior acceptio, licèt secundum vulgi conceptum altera sit communior; posset etiam retorqueri argumentum, quia major quantitas arguit majorem substantiam sibi substratam, unde in rarefactione etiam substantia acquiri deberet.

29 Secundò arguitur, fit materia palmaris, quæ per rarefactionem fiat bipalmaris, prius erat unus palmus quantitatis, posteà duplex, sed secundus palmus non potest esse quantitas antiqua, quia illa erat prius palmus, à quo secundus realiter distinguitur, ergo erit nova quantitas. Tum 2. rarum communiter definitur, quod habet parum de materia sub magna quantitate, & densum, quod habet multum de materia sub parva quantitate, ergo nequit in rarefactione, & condensatione permanere invariata eadem quantitas, aliter eadem materia utrobique esset sub eadem quantitate. Tum 3. ubi variatur passio debet etiam variari subjectum, sed æqualitas, & inæqualitas sunt passiones quantitatis, & in rarefactione, & condensatione variantur, ergo, &c. Tum 4. quando ex pulvere sulphureo accenditur ignis, hic utique dilatatur, & nova tunc producitur quantitas major, quia compositum corrumpitur, quod erat subjectum antiquæ, ergo cum rarefactio fit absque corruptione substantiali saltem partialiter nova quantitas acquiritur. Tum tandem quia corpus, quod rarefit, augescit in longum, & latum, & profundum, at hæc sunt dimensiones quantitatis, ergo, &c.

Resp. hoc idem argumentum contra Adversarios retorqueri posse de substantia quantitati substrata, cùm per rarefactionem ex palmari fit bipalmaris, dicimus ergo quantitatem palmarem fieri posse bipalmarem dupliciter, vel per additionem alterius palmi quantitatis, & hoc fieri nequit sine additione novæ substantiæ, quæ sit subjectum novæ quantitatis, alio modo per solam extensionem localem, & hoc contingit sine additione novæ quantitatis per solam dilatationem ejusdem quantitatis per omnes dimensiones in loco bipalmari, primo modo quantitas palmaris fit bipalmaris in augmentatione, secundo modo in rarefactione. Ad 2. per quantitatem in illis definitionibus intelligitur major, vel minor extensio, ac dimensio localis, non autem dimensio quantitativa. Ad 3. æqualitas, & inæqualitas secundum partes quantitativas, & magnitudinem molis sunt passiones quantitatis, nec istæ variantur in rarefactione, & condensatione, æqualitas verò, & inæqualitas secundum extensionem localem potius sunt effectus positionis in genere situs, & istæ variantur; Ad 4. neg. in eo casu materiam sulphuream majorem acquirere quantitatem, acquirit enim æqualem quoad entitatem, licèt magis extensam, ac dilatatam, quodlibet enim corpus potest magis, & minus extendi secundum exigentiam propriæ formæ substantialis. Ad 5. corpus rarescens augescit in longum, latum, & profundum, non per additionem novæ quantitatis, alioquin & nova substantia addi deberet, sed per majorem extensionem, & dilatationem ejusdem spectantem ad prædicamentum situs, ut magis explicabimus infra qu. 5.

30 Tertiò obiicitur satis molesta difficultas, quando corpus rarefit, acquirit nova puncta, ergo & novas partes quantitatis, patet consequentia, quia si termini multiplicantur, debent etiam terminata multiplicari; probatur assumptum, puncta ante rarefactionem erant simpliciter adæquata punctis prioris loci minoris, & correspondebant singula singulis, ergo sicut post rarefactionem addita sunt nova puncta loco, quoniam major est, ita & corpori locato, aliter eadem puncta, quæ uni palmo erant adæquata, adæquarentur simul duobus, & adhuc pluribus palmis.

Resp. varias solutiones ad hoc argumentum afferri ab Auctoribus, ut plurimum inutiles, qui omnes in hoc conveniunt (excepto Joann. de S. Thom. qui assumpto concesso negat consequ. quia plura indivisibilia possunt terminare, & continuare eandem partem, quod reiicimus q. fed.) quod negant assumptum, sed non eodem modo ad ejus probationem occurrunt. Conimbr. hic ajunt posse adhuc corpus rarefactum correspondere omnibus punctis loci majoris, quia tot sunt puncta in quovis continuo minimo, quot in quantumcunque maximo; sed hanc doctrinam latè refellimus disp. 9. Physic. q. 2. art. 5. & 6. Complut. hic inquiunt posse corpus rarefactum correspondere punctis majoris loci, quia licèt dum erat condensatum, omnia producta determinata correspondèrent omnibus punctis determinatis medietatis illius loci, non tamen omnia puncta, quæ vago, & confuso modo reperiuntur in partibus proportionalibus ejus; nam sicut partes istæ hoc ipso, quod sunt magis condensatæ, sunt plures, quàm partes proportionales loci correspondentis, qui suppositur rarus, ita in eis involvuntur vago, & confuso modo plura puncta, atque adeò non erant omnimoda, & omninò adæquatè correspondentia inter illa, dum corpus locatum erat condensatum, & ideò cum rarefit, habet puncta sufficientia ad correspondendum punctis alterius medietatis loci, cui coextenditur, ut v. g. cera liquefacta punctis alterius medietatis vasis, quam incipit occupare post rarefactionem. Verùm casu, quo vas continens ceram ponatur densius cera, vel saltem æque densum, hæc solutio non satisfacit, quia tunc partes proportionales ceræ condensatæ non erunt plures, quam partes vasis illi correspondentes; At inquiunt, quod etiam in hoc casu poterit cera secundum puncta, quæ habet, absque additione aliorum correspondere rarefacta punctis alterius medietatis vasis, nam sicut cùm cera parum rarefacta, poterat correspondere secundum puncta punctis primæ medietatis vasis, licèt hæc sint plura, quàm ea, quæ in cera inveniuntur, ita si partes illius magis rarefiant, ampliusque dilatentur, poterunt eædemmet ratione illius majoris raritatis, & dilatationis correspondere secundum puncta, quæ habet, absque additione aliorum, pluribus aliis punctis alterius medietatis vasis. Verùm sic respondentes relinquunt difficultatem in tota sua vi, hoc enim est, quod quæritur, quomodo corpus per rarefactionem locum occupare possit in duplo, & triplo majore, quàm antea, & adæquatè correspondere punctis illius absque additione aliorum punctorum. Aversa, Arelius, & alii indivisibilia negantes in continuo arbitrantur se immunes ab hac difficultate: At disp. cit. Phys. qu. 2. artic. 5. in fol. ad 6. advertimus hanc eandem difficultatem molestare partes quoque.

31 Quare juxtà ibi dicta modò dicendum est, posse minus quantum cum paucioribus punctis correspondere pluribus punctis alterius quantitatis majoris ratione diversæ dispositionis, & situationis; quod manifestis ibidem ostendimus exemplis, primò circuli majoris, & minoris in eo incluso, dum enim sic sunt dispositi, & situati possunt singula puncta circuli minoris correspondere singulis majoris, nam à quolibet puncto circuli majoris duci possunt lineæ ad centum minoris transeuntes per singula ejus puncta absque eo, quod coincidant, nisi in centro, quod licèt dicant Complut. & Joann. de S. Thom. se capere non posse, id est, quia principiis Mathematicis erant parum imbuti; verùm si circuli illi extendantur ad modum lineæ rectæ, non poterunt singulis lineis ductis à punctis circuli majoris correspondere singula puncta in linea illa circuli minoris, hoc idem alio non minus idoneo exemplo hic Ruvius ostendi (quod etiam ibidem innuimus, cum tamen hunc Auctorem hoc in loco adhuc non videramus) de quadrati costa cum diametro, nam quando diameter est in quadrato, possunt duci lineæ rectæ ab omnibus punctis costæ ad omnia puncta alterius costæ oppositæ per puncta diametri, itaut non concurrant multæ lineæ in eodem puncto ejus, sed singulæ pertranseant per singula puncta, & omnia omnibus correspondeant, at si eadem linea diametralis ponatur juxtà costam per directum, utique eam transgreditur, & excedit notabili longitudine, & tunc si à costa ducantur omnes lineæ possibiles, non possunt correspondere omnibus punctis diametri, sed tantum illis, quæ continentur in longitudine æquali, quia secundum hanc longitudinem tantum possunt sibi correspondere per lineas rectas: ecce igitur quomodo puncta unius costæ correspondebant omnibus punctis diametri secundum primam dispositionem, non autem secundum alteram; sic itaque in proposito puncta aquæ, vel ceræ rarefactæ possunt correspondere omnibus punctis majoris loci, licèt ante rarefactionem solum punctis minoris loci correspondèrent; vide loc. cit. ubi amplius, & accuratiùs hæc doctrina declaratur. Interim hic advertas hanc difficultatem retorqueri posse in ejus auctores, positis enim indivisibilibus in quantitate, debet consequenter constitui etiam in substantia, ut diximus loc. cit. & tunc eodem prorsus modo urgeri poterit difficultas de punctis substantiæ tum respectu loci, tum respectu quantitatis de novo additæ; imò hac ratione omnia ferè arguments, quæ contra nos congerunt in hac materia, possunt contra ipsos retorqueri, si benè perpendantur, quorum aliqua ad quæstionem quintam differimus, quia ibi commodius dissolventur ex uberiori intelligentia nostræ sententiæ, quam ibi explanabimus.

QUÆSTIO IV.

An per rarefactionem, & condensationem acquiratur nova qualitas.

COmmunis, & satis frequens opinio apud Modernos præsertim est per rarefactionem, & condensationem acquiri qualitates quasdam, quæ raritas, & denfitas appellantur, quarum ope postea corpus extenditur, vel contrahitur ad majorem, vel minorem locum, quæ extensio, vel contractio effectus raritatis, ac denfitatis ponuntur; ita Pererius lib. 5. c. 8. Conimbr. hic cap. 5. q. 1. 7. Complut. disp. 7. qu. 3. Joan. de S. Thom. q. 7. art. 1. Ruvius in hoc tract. q. 2. Hurt. cit. sect. 3. & 4. Soncin. 8. Met. q. 27. Fonsec. ibid. c. 3. q. 3. Suarez in Met. disp. 42. sect. 5. num. 17. Morisan. hic disp. 3. dub. 7. Zabarel. de accretione c. 10. Aversa qu. 18. sect. 5. Amic. tom. 1. Log. tract. 16. q. 3. art. 2. & ex nostratibus Aretinus 4. d. 12. q. 4. artic. 9. Iribarnes eadem q. sec. 2. & Birag. 1. de gen. q. 15.

32 Dicendum tamen est nec per rarefactionem, nec per condensationem ullam qualitatem acquiri vt per se terminum; & consequenter non posse corpus extendi localiter, aut coarctari per istas qualitates, tanquam per causas. Conclusio est Aristot. in Prædicament. qualitatis, ubi disertis verbis negat raritatem, & densitatem esse qualitates, illasque reiicit ad prædicamentum situs, ut quæst. sequenti ponderabimus; & 5. Met. 19. enumerans species qualitatis, ne verbum quidem fecit de raro, & denso, per quod excluditur communis responsio ad locum prædicamentorum, quod ibi locutus fuerit populariter, & secundum vulgarem opinionem; nam si ita esset, tunc 5. Met. 19. ubi scientificè loquitur, ac de mente propria, raritatem, ac densitatem inter species qualitatis recensere debebat; nec ullibi, quod viderimus, Scotus approbavit unquam hanc opinionem, unde in 4. loc. cit. dist. 12. q. 4. refert opiniones de acquisitione novæ substantiæ, aut quantitatis in rarefactione quasi sub terminis probabilibus, sed de acquisitione qualitatis ne verbum quidem, & dist. 49. q. 16. ad 3. pro Philosophis lit. C. concedit, quod in argumento assumebatur, per rarefactionem neque mutari substantiam neque qualitates; sequitur Faber loc. cit. cap. 3. Tatar. ubi hunc dicendi modum appellat satis grossum, & quidem rationabiliter, ut in probanda conclusione constabit, sed melius aliis in eum invehitur Rubion 4. dist. 12. q. 7. art. 2.

Primò itaque probat. concl. ex ipsis definitionibus rari, & densi traditis ab Aristot. in prædicam. qualit. Rarum namque definitur, quod habet parum de materia sub magnis dimensionibus; Densum verò è contra, ubi nulla fit mentio qualitatis, sed solum dimensionis; dimensio autem, sive in ordine ad totum, sive in ordine ad locum, ad quantitatem pertinet, vel ad situm, nequaquam ad qualitatem, quia non pertinet ad qualitatem ordinare, & extendere partes quantitatis in Loco. Confirm. nihil est rarum, nec densum, quia qualitate aliqua informatum, sed præcisè, quia ejus partes sunt propinquiores ad invicem, vel remotiores, omne enim habens partes magis propinquas est magis densum, & è contra, quanto habet ipsas magis distantes, tanto magis est rarum, sed nulla res habens partes habet ipsas propinquas, vel distantes mediante aliqua qualitate, ergo &c. Conf. tandem quia posita tali partium dilatatione, vel constrictione sine alia qualitate corpora dicentur rara, vel densa, ergo talis qualitas superfluit.

Respondent, quod in eo casu corpus non esset rarum, aut densum formaliter, sed tantum consecutivè, quia nimirum haberet effectum ex tali qualitate consecutum, aut consequi natum. At hoc facilè reiicitur, tum quia esse formaliter rarum est habere parum materiæ sub magna extensione, densum è contra, ut ex eorum definitionibus colligitur, sed totum hoc haberetur in eo casu secluſa qualitate; tum quia tantum abest, ut qualitas extendat, & dilatet quantitatem, quod potius res omninò è contra se habet; tum quia si dari debet aliqua dispositio prævia, quæ afficiat partes subjecti ad suscipiendam restrictionem, aut dilatationem, hoc non debet esse necessario qualitas, sed solus motus localis ad hoc est sufficiens; tum quia si taliter disponi debent per aliquam qualitatem, satis ad hoc erunt qualitates caloris, & frigoris, qua de causa uni tribuitur rarefactio, alteri condensactio; tum tandem quia quando etiam raritas, & densitas forent qualitates, sanè precedere non deberent dilatationem, vel compressionem partium, sed potius subsequi, siquidem non est idoneum raritatis subjectum, nisi habeus partes dilatatas, nec condensationis nisi habens compressas.

33 Secundò, principaliter probatur ex Rubion. ratione ineluctabili, si raritas, & densitas essent qualitates, sequeretur, quod raritas posset esse densitas, & è converso, quod implicat. Sequela probatur, supponendo prius, quod istæ qualitates haberent suas partes entitativas, ac integrales, sicut quælibet alia qualitas materialis, & essent extensæ ad extensionem subjecti; tunc sic, illud potest esse densum, cujus partes possunt esse magis propinquæ ad invicem, & illud rarum, cujus partes possunt esse magis distantes, sed partes integrales raritatis possent esse magis propinquæ, ergo possunt esse densæ, & sic raritas et set densitas, & idem è converso de densitate dici posset. Dices implicare partes raritatis propinquiores esse. Contra, nullius accidentis materialis partes sunt invariabiliores, quàm partes substantiæ ejus subjectæ. Ratio est, quia invariabilitas, cum sit quidam modus per se eisendi; magis videtur convenire substantiæ, quæ per se existit, & omnia subsistentat, quàm accidenti, quod in ea subsistentatur, sed partes subsistantiæ possunt esse propinquiores, & remotiores, ergo, &c. Dices esse ita *Quo*, ut non possit esse *Quod*. Contra, quia argumentum directè probat, etiam posse esse *Quod*.

Tertiò, si raritas, & densitas essent qualitates, ergo intendi possent, ac remitti, ut aliæ qualitates, sed intensio esse potest absque extensione, ergo eadem pars quantitatis posset dici magis rara absque eo quod extenior sit, quod est falsum. Falsitas patet, sequela probatur, quia intensio ab extensione præscindit quantum est de se, & cum motus intensionis possit fieri in indivisibili extensionis, tanquam in subjecto sequitur punctum posse rarius fieri, quod est impossibile. Displicet tandem hæc opinio, quia difficultatem ab initio disputationis propositam, quæ est radix totius controversiæ, relinquit in sua vi, per hunc enim dicendi modum minimè explicatur, quomodo idem corpus invariatum quoad substantiam, & quantitatem possit nunc majorem, nunc minorem occupare locum, sicut enim per qualitatem res non ordinatur ad locum, nec in loco, ita per additionem qualitatis non videtur, quod ejus ope modò majorem, modò minorem occupet locum, unde hæc opinio communibus, & propriis urgetur difficultatibus, qua de causa nostro judicio omnes aliæ opiniones huic præferri debent; & certè miramur, cùm hæc opinio nullam effugiat difficultatem, cur tot apud modernos invenerit asseclas. Contra eandem opinionem quoque plures congerit rationes Camerar. cit. esto enim per eas probare intendat non acquiri in rarefactione modum quantitatis, tamen non procedunt, nisi contra Auctores, qui hunc modum quantitatis in rarefactione acquisitum censet esse qualitatem.

34 In oppos. arguunt, præsertim Ruvius. Primò auctoritate Aristot. 7. Phys. t. 11. & 2. de part. anim. cap. 1. ubi densitatem, & raritatem enumerat inter qualitates tangibiles, & 4. Phys. 86. habet hæc verba: *densum enim, & rarum secundum hanc contrarietatem lationis factiva sunt, secundum autem ipsum durum, & molle passionis, & impassibilitatis, & non lationis, sed alterationis magis*, ex quo sic arguit, raritas, & densitas media gravitate, & levitate, quarum sunt causæ, sunt quoq; causa motus localis, ergo sunt causa etiam extensionis localis, atque ita non constituunt in extensione locali, sed verè eam præcedunt, ut causa effectum; & hoc in loco loquitur Arist. de raritate, & densitate proprie, & formaliter, quia arguit contra Antiquos ponentes dari vacuum intra corpora rara, quos impugnat Arist. quia vacuum nequit esse causa motus localis, cum enim potius impediat, sed rarum, & densum sunt causa effectiva motus localis media gravitate, & levitate, ergo non potest vacuum consistere in raro.

Resp. in primis duobus locis loquitur Arist. populariter, & juxta famosam opinionem, præcipuè quia raritas, & densitas, videntur esse qualitates, quia modum prædicandi qualitates habent, sicut forma, & figura, & valdè rationabilis est hæc expositio, quia si per Adversarios Arist. in Præd. qualit. ubi proprius erat locus, sicut & 5. Met. 19. non enumerando raritatem, ac densitatem inter species qualitatis, imò ipsas excludendo loquitur secundum formosam opinionem, rationabilius id nos asseverare posse de textibus adductis, ubi non est proprius locus istius materiæ, præterquamquod etiam raritas, & densitas sensu tactus percipi possunt, quia cum sint quid ad quantitatem pertinens, ipsamque consequens; sicut quantitas tangibilis est, ita raritas, & densitas, imò figura, asperitas, lenitas, &c. licet enim hæc omnia sint formaliter relationes, materialiter tamen nil aliud dicunt, nisi partes quantitatis sic, & sic disposita s. Ad aliam auct. de 4. Phys. negatur Arist. assignare ibi pro causa gravitatis, & levitatis densitatem, & raritatem, ut patet ex contex. 85. ubi ait; *Duo enim sunt in utroq; denso, & raro, grave enim, & durum & densa videntur esse, & contraria, leve inquam, & molle rara*, deinde ut ostendat raritatem, & densitatem non esse causam gravitatis, levitatis, duritiei, & mollitiei, sed solùm per quandam concomitantiam ut plurimum simul esse, subjungit; *dissenant autem grave, & durum in plumbo, & ferro*, nam plumbum est gravius ferro, licet non sit ita durum, nec densum; quod non esset verum, si densitas esset causa gravitatis, & duritiei: idem accidit in marmore, & chrystallo, chrystallus enim densior est marmore; & tamen marmor gravius est; unde quando posteà dicit t. ex. 1. eq. 8. *densum, & rarum secundum hanc contrarietatem factiva sunt lationis* loquitur de corporibus raris, & densis, quatenus habent gravitatem, & levitatem, non de raritate, & densitate; quod confirmatur ex 4. de Celo 23. ubi ait, quod nulla videtur esse causa, cur gravitas, & levitas simplicibus corporibus infint. Tandem falsum est Aristot. ibi impugnare Antiquos ex hoc capite, sed inquit, quod si vacuum dicatur id, quod causa est lationis, sic ipsius gravis, ac levis materia, quatenus hujusmodi erit vacuum, ecce quomodo non loquitur Arist. de raritate, & densitate in se, & formaliter, sed potius de substantia rara, & densa.

35 Secundò arguunt Scotistæ auctor. Scoti, Tatar. in 4. adducit Doctorem pro hac opinione in eod. lib. d. 12. q. 4. supra litt. E. ubi loquens contra Gotfred. ait, quod raritas, quæ est terminus rarefactionis, præsupponit quantitatem, & consequenter non potest quantitas acquiri per accidens ad acquisitionem qualitatis, en quo modo raritatem vocat qualitatem. Iribarnes quoque adducit Doctorem ibidem, quatenus vult ibi quantitatem esse subjectum qualitatis, & posse motum alterationis fieri invariata quantitate, per qualitatem verò, ait Iribarnes, intelligit Doctor densitatem, & raritatem. Magis ad rem faceret auctoritas ex 3. d. 4. q. un. §. *Potest dici*, ubi condensationem appellat alterationem, at alteratio est motus ad qualitatem.

Resp. ad 1. locum, Doctorem ibi solum intendere contra Gotfred. ostendere subjectum alterationis, quod est quantitas, non acquiri per accidens ad acquisitionem qualitatis, quia præsupponitur omnino acquisitum, minimè verò ait rarefactionem esse motum ad qualitatem. Ad 2. neg. ibi per qualitatem Scotum intelligere densitatem, ac raritatem, imò postquam lit. E. probavit quantitatem subjectum esse motus ad qualitatem, inquirit posteà lit. F. subjectum motus secundum rarum, & densum, sed per qualitatem intelligit calorem, & frigus, quæ sunt causæ raritatis, & densitatis, & consequenter variationis ipsius quantitatis secundum majorem, vel minorem extensionem, & sic etiam explicari potest in 3. loco citato, quatenus condensatio, & rarefactio comitantur regulariter alterationem factam per calorem, vel frigus, vel quòd loquebatur in aliorum opinione, quia veritatem hujus rei ibi non vestigabat.

36 Tertiò instat Ruvius ratione; nam impossibile est eandem quantitatem omninò immutatam magis, vel minus extendi, sed aliqua qualitas requiritur tanquam causa disponens, hæc autem esse nequit, nisi raritas, & densitas; major patet. Probat. min. non enim esse possunt calor, & frigus, nam major extensio est quidam motus localis, sed calor, & frigus nequeunt esse causa motus localis proxima, sed tantum remota, ergo alia qualitas dari debet, quæ sit proxima, minor illa probatur, causa proxima motus localis sunt gravitas, & levitas corporis, & causa proxima istarum sunt raritas, & densitas ex Arist. 4. Phys. 86. & tandem causa raritatis, & densitatis sunt calor, & frigus, aut temperamentum primarum qualitatum, &c. idem docet 2. de Part. Anim. c. 1.

Resp. corpora per calorem, & frigus rarefieri, & condensari ad impugnationem, dicimus, quod esto gravitas, & levitas sint principia motus ad Ubi, non tamen sunt ita principia motus ad situm, quin hic aliunde oriri possit, possunt enim calor, & frigus esse immediata principia majoris, vel minoris extensionis localis partium loci, & hic est motus ad situm, sicut per adversarios sunt causa raritatis, & densitatis; deinde falsum est, ut suprà diximus, raritatem, & densitatem causas esse gravitatis, & levitatis.

Quartò, quædam partes corporis sunt densiores aliis, aliæ aliis rariores, ut ossa sunt densiora carne, humores autem rariores carne, & ossibus, at hoc non importat in eis esse magis, vel minus quanta, esse magis, vel minus extensa localiter, sed esse affecta tali, vel tali qualitate, ergo, &c. major patet, quia talis partium diversitas ad distinctionem organorum corporis necessaria videtur, at sine raritate, & densitate talis distinctio tollitur, tunc enim ossa non essent duriora carnibus, sanguis non esset fluidus, quia hæ affectiones ex densitatis, ac raritatis discrimine oriuntur, minor verò probatur, quia corpus Christi in Eucharistia quasdam habet partes actu raras, quasdam actu densas, quia etiam in eo statu habet, quicquid exigitur ad perfectam corporis organizationem, & tamen ibi nullam prorsus habet extensionem localem.

37 Resp. negat. min. cum ejus probatione, Corpus enim Christi in Eucharistia non est rarum, nec densum in actu secundo; sed tantum in actu primo, quatenus hæc pars, os, v. gr. taliter est complexionata, ut minorem extensionem localem pollulet cum majori copia materiæ, ex qua conflat, quam caro, & caro quam humores, quod ab aliis sub aliis verbis dici solet, ossa Corporis Christi in Eucharistia esse densiora carne, & humoribus materialiter, non formaliter, quia habent plus de materia, quæ minorem petit locum; & hoc sufficit ad perfectam organizationem Corporis Christi etiam in Eucharistia. At instat Ruvius contra hanc communem responsionem, rarum formaliter est, quod habet parum materiæ sub magnis dimensionibus, densum verò, quod multum habet materiæ sub parvis dimensionibus, sed istæ definitiones conveniunt partibus Corporis Christi in Eucharistia existentis, ergo formaliter dicentur & actu raræ, vel densæ; probat. min. ossa ejus plus habent materiæ, quam caro, & ossa sub minoribus dimensionibus, humores minus materiæ sub majoribus, & ratio est, quia dimensiones per se primo sunt majores, vel minores non per actualem occupationem loci majoris, vel minoris, sed per aptitudinalem, quam adhuc retinet corpus Christi in Eucharistia; ergo aliæ partes ejus sunt formaliter rariores, aliæ densiores, quia affectæ tali qualitate sunt majoris, vel minoris loci occupativæ.

Resp. definitiones illas intelligi debere de dimensionibus localibus actualibus, non aptitudinalibus, aliter sequeretur, quod etsi corpus aliquod sit rarefactum, dici posse adhuc densum, nam aqua rarefacta, v. g. occupans totum vas, ubi prius solam ejus medietatem occupabat, adhuc retinet aptitudinem ad occupandam solummodo medietatem, quia aptitudines non amittuntur, esto ab actu separentur, ergo rara nequit dici, vel fidicatur rara, dici etiam deberet densa, ex quo constat instantiam Ruvii esse sufficienti fundamento destituram.

Instabis, durities in ossibus, mollities in carne, & fluiditas in sanguine sunt qualitates necessariò requisitæ ad perfectam corporis organizationem, quare actu dantur in Corpore Christi, ergo cum istæ dependeant ex raritate, & densitate, etiam & istæ actu debebunt in eo admitti. Resp. neg. consequ. vel enim hujusmodi qualitates à densitate, & raritate non dependent, vel dependent ab eis in actu primo constitutis, quo sensu raritatem, & densitatem admittimus in Corpore Christi in Eucharistia.

38 Secundò tandem arguunt Ruvius, Complut. & alii, cum equali quantitate, & extensione locali statuum corpus esse magis densum, vel rarum, quàm aliud, ergo nec in quantitate, nec in alcuno modo ejus potest constitui formalitas rari, & densi, sed tantum in aliqua qualitate; probatur assumptum, sint duo vasa ejusdem mensuræ, quorum unum sit aqua plenum, alterum verò ad medietatem usque, sed per ignem aqua illa postea adeò rarescat, ut totum vas repleat, hæ duæ aquæ æqualem habent extensionem in ordine ad locum, & tamen una est densior alia. Resp. distinguendo antecedens, cum æquali extensione locali, æqualique materia sitat major, vel minor densitas, aut raritas, negatur; cum æquali extensione locali, sed inæquali materia, ut in casu allato, conceditur, sed tunc neg. consequ. raritas enim, & densitas non consistit in extensione locali simpliciter, sed raritas in extensione locali pauciorum, densitas verò plurium, & in majori copia, unde eadem extensio localis potest dici major, & minor, non prout solum terminatur ad locum, sed prout etiam respicit majorem, vel minorem copiam materiæ situatæ ab æqualibus dimensionibus, unde si minor est materia, major extensio dicetur, si major est copia materiæ, minor extensio dicetur.

QUÆSTIO V.

Quid re vera per rarefactionem, & condensationem tanquam terminus acquiratur.

39 HactenusCirca aliorum Sententias versati sumus, in præsenti nostra est aperienda, quæ sit principia Scoticis, ac veritati magis consentanea, pro qua introducenda recolendum est ex dictis disp. 9. Physic. q. 1. art. 1. & 2. quod subsantia quælibet materialis, si quantitate expoliaretur, adhuc partes retineret extensas, & unam extra aliam etiam in ordine ad locum, sed penetrabiliter, unde per partium suarum compenetrationem posset tunc absque miraculo ad punctum loci contrahi; ex quo deducitur, quodnam sit munus quantitatis circa ipsam, reddit nimirum extensam in loco occupative, & impenetrabiliter, ita quod ratio formalis quantitatis consistit in radice, & principio exigitivo impenetrabilitatis, & impenetrabilitas est veluti effectus ejus formalis primarius, cujus beneficio habet substantia quanta positionem de genere quantitatis, quæ ut declarat 4. dist. 10. q. 1. §. *dico ergo*, est ordo quidam partium in toto præscindens ab actuali ordine ad locum, ut quod caput sit immediatè unitum collo, collum pectori, cum repugnantia ad penetrationem, ratione cujus distinguitur à consimili ordine partium, quem adhuc substantia retineret, si quantitate exueretur, tunc enim haberet talem ordinem, sed sine repugnantia ad penetrationem; sequitur posteà connaturaliter ad quantitatem, velut effectus secundarius (ait Doctor ibidem) positio de genere situs, quæ aliud non est, quam ordo partium locati ad partes loci, idest actualis extensio partium locati ad partes loci, dicitur que impenetratio actualis partium, nam quandocunque partes locati correspondent diversis partibus loci, stante hoc respectu situs implicat corpus in puncto locari, ad hanc posteà impenetrationem sequitur veluti effectus ejus secundarius negativus expulsio alterius corporis ab eodem loco, qui effectus potest à Deo suspendi, nam si duo corpora essent circumscriptivè in eodem loco, partes utriusque corporis essent coextensæ partibus ejusdem loci, at neutrum expelleret aliud.

40 Quia verò hæc extensio partium corporis locati ad partes loci constituens positionem de genere situs communiter censetur modus quantitatis, imò etiam tali nomine appellatur à Doctore loco cit. Rursus recolendum est ex dictis tum in Logica disput. 8. q. 12. art. 2. tum in Phys. disput. 11. q. 3. art. 1. in fine: Situm si sumatur pro qualicunque extensione partium rei materialis in loco, non esse modum solius quantitatis, sed universaliter cujuscunque rei corporeæ, nam etiam secluſa quantitate remaneret adhuc sic extensa divisibiliter per locum, ut etiam benè hic adnotavit Aristot. si verò sumatur pro extensione partium in loco cum repugnantia, ut se invicem penetrent, sanè in hoc sensu solus quantitatis est modus, talis enim extensio impenetrabilis in loco rebus materialibus, & corporeis merito quantitatis obvenit, & hic est maximè advertendum, quod dum in rarefactione dicimus acquiri novum modum quantitatis, non loquimur in sensu Recentiorum, qui eum faciunt de genere qualitatis, sic enim contra ipsum urgent plures difficultates, quas Camer. cit. adducit, quæ quidem nullam nobis afferunt molestiam, qui talem modum dicimus esse positionem de genere situs. Tandem recolendum est ex dictis in Logica loc. cit. non eodem modo ab omnibus constitui prædicamentum situs, & ab Ubi distingui; in communi via Scotistarum, ut ibi diximus, ex eo distingui solent, quod Ubi dicit habitudinem totius locati ad totum locum, situs convenit solum corporibus, cum Ubi etiam rebus spiritualibus convenire queat; an verò hæc distinctio tanta sit, ut sufficiat ad constituenda diversa prædicamenta, ibi satis luculenter examinavimus, & utrumque ad trutinam probabilitatis suspendimus, licet cum propensione ad partem negantem; Cum hic extensionem localem partium locati ad partes loci ad prædicamentum situs spectare dicimus, loquimur ex communi suppositione Scotistarum, quod ita constituatur, & quod talis constitutio sufficiat, ut prædicamentum ipsius Ubi diversum, quod si ad prædicamentum ipsius Ubi velit quis illum reducere, & spectare eo modo, quo universaliter partes spectant ad totum, quod constituunt, adhuc tanta distinctio remanet inter Situm, & Ubi, quanta sufficit pro determinatione præsentis quæstiq, quia per Ubi significatur totalis præsentia rei ad totum locum, per situm verò partiales præsentiæ partium locati ad partes loci, ut benè declaratum est in Logica; quo loco adhuc secundum hanc viam sufficientem distinctionem assignavimus inter Situm, & Ubi, adeò ut possit corpus moveri ad novum situm, se non ad novum Ubi; his prænotatis,

41 Dicendum est in rarefactione, & condensatione non acquiri veluti per se terminum, nisi novam extensionem localem partium locati majorem, vel minorem ad prædicamentum Situs pertinentem. Conclusio est plurium Scotistarum, quam tuentur velut de mente Doctoris, Tatar. 4. Physicor. loc. cit. eam æstimat omnium probabiliorem, Aretinus 4. distinct. 12. qu. 4. art. 3. & alii, & sanè quamvis Doctor non satis expresserit mentem suam loco sæpè cit. distinct. 12. qu. 4. ibi tamen refutat opiniones de acquisitione, vel deperditione substantiæ, aut quantitatis; & non semel ait, raritatem majorem attendi non debere, nisi ex occupatione majoris loci, ita præsertim habet in fol. ad 1. argum. Gofred. immediatè supra illam additionem; sic etiam è contra pariter in 3. d. 2. q. 3. ad 1. princip. ait condensationem non attendi, nisi ex occupatione minoris loci; eandem Sententiam docuit Simplicius 4. Phys. circa text. 84. dum ait raritatem, & densitatem esse formaliter relationes, significatque